

MVJ

Muzeum Vysočiny Jihlava

16. ročník
čtvrtletníku
Muzea
Vysočiny
Jihlava

Museum Factum

03
26

Karel Brantl v muzejních sbírkách

Největší přínos Karla Brantla je ale v oblasti historie. Jako zapálený amatérský historik v období romantismu publikoval od mládí texty, které se zabývají hrady a ... podrobnosti na straně 16

Museum Factum 3/2026

editorial

Třetí letošní číslo *Museum Factum* je opět pestré, obsahuje 22 příspěvků od 11 autorů.

V rubrice *Zveme vás,* najdete tři příspěvky. Jsou to pozvánky na blížící se či probíhající výstavy v Jihlavě.

Rubrika *Udělali jsme* je nejobjemnější, protože obsahuje jedenáct příspěvků o akcích, které proběhly v létě v Jihlavě, pobočkách muzea i jinde.

V rubrice P*ředstavujeme* je tentokrát jediný příspěvek, a to o zajímavém souboru ilustrací hradů, zámků a jiných historických budov od Karla Brandla.

Rubrika *Bádáme* obsahuje čtyři příspěvky. Dva se týkají zapojení našich přírodovědců do odborných seminářů spojených s terénními výzkumy, další příspěvek je obdobné archeologické akce a poslední se týká probíhajícího botanického průzkumu v Jihlavě.

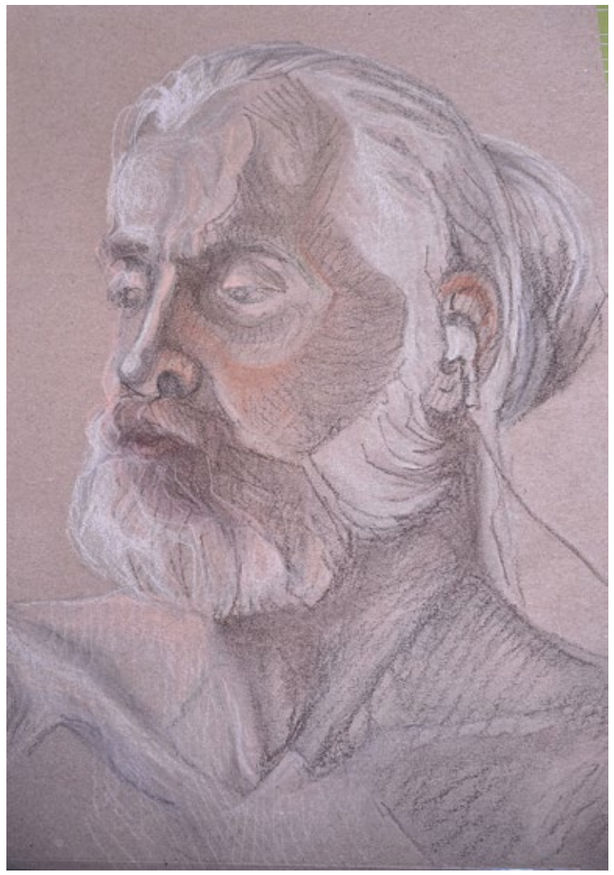
Rubrika *Různé* nabízí tentokrát tři zajímavé příspěvky. Jeden se týká dopisu, který byl do muzea v Telči doručen se čtyřicetiletým zpožděním, další informuje o novém dvanáctidílném dokumentární cyklu o Bílých Karpatech, v němž v jednom dílu nazvaném *Mravenčí království* vystupují zoologové našeho muzea, a ve třetím příspěvku se dočtete o novém potencionálním škůdci v našem muzeu.

Pavel Bezděčka

Výstava

Portréty z kavárny i odjinud – pošesté

zveme vás

Je to příběh přátelství, který už čtrnáct let voní kávou, barvami a bezprostředním humorem.

Tato neřízená umělecká střela – Jana, Alice, Vlaďka a Petr – se v naší muzejní kavárně pravidelně schází už od roku 2012. Parta přátel, v níž se přirozeně mísí oko profesionálů s čistým nadšením amatérů, zde vytvořila dokonale sehraný tým. Kdo je kdo? To si musíte tipnout sami z jejich děl! Spojuje je totiž nejen láska k dobrému pití a živé konverzaci, ale především nezkrotná vášeň pro zachycení okamžiku.

S papírem na stole a očima na stopkách sledují cvrkot kolem sebe. Výsledkem jsou momentky ze života kavárenských hostů i křehké výlety do světa přírodních motivů v podání Alice. Vše zachycené s lehkostí uhlu, inkoustu či akvarelu. Prohlédněte si jejich v pořadí již šestou společnou výstavu a nechte se nakazit radostí z tvorby. Možná na některém z obrazů najdete i sami sebe!

Malé varování pro hosty: Tvorba v živém kavárenském ruchu je nepředvídatelná disciplína. Naše modely netrápené pózováním se neustále hýbou, smějí se a po chvíli se mračí, mění polohy, či odcházejí před dokončením díla. Proto je každý portrét tak trochu překvapením. Když mávnutím ruky a rychlým tahem uhlu uděláme z mladé dívky zralou ženu, berte to s humorem. Pokud se na nějakém obrázku poznáte, pamatujte, že je to hlavně zásluha vaší bujné představivosti!

Výstava bude v muzejní kavárně přístupná od 12. října do 22. listopadu 2026.

Pavel Bezděčka

Ohlédnutí

Na podzimní část roku připravujeme retrospektivní výstavu fotografií jihlavského fotografa Karla Slimáčka k jeho 70. narozeninám.

Všechno to začalo v jeho čtrnácti letech s dvouokou zrcadlovkou Lubitel 2 v ruce. Kluk z Valašska, Karel Slimáček (1956), tehdy investoval celou svou první prázdninovou výplatu do vybavení fotokomory. Od té chvíle si psal svůj vizuální deník sám. Na horských usedlostech ve Velkých Karlovicích fotil prostý venkovský život a rodinu. Na střední průmyslové škole v Hranicích zase exkurze, praxe a povinné bramborové brigády. Skutečný posun k výtvarné fotografii ale přišel až na vysoké škole ve Zvolenu mezi lety 1976 a 1981, kdy jako člen výběrového fotokroužku začal soutěžit a vystavovat.

Po letech rodinného dokumentu a cestování po slovenských horách s barevnými diapozitivy přišel druhý tvůrčí dech. Přinesla ho digitální technika. To jej v roce 2010 přivedlo do Horáckého fotoklubu Jihlava, jehož je stále aktivním členem. Kromě společných aktivit v rámci klubu se pravidelně účastní řady fotografických akcí, soutěží, projektů a výstav včetně mezinárodních, kde získal řadu ocenění. V roce 2018 vstupuje do prestižního Zväzu slovenských fotografov.

Dnes v jeho tvorbě dominuje krajinná fotografie plná nálad, emocí a výtvarných experimentů. Po autorských projektech *Pohledy pod poklička* a *Krajiny mého srdce* Karel Slimáček bilancuje. Výstava *Ohlédnutí* ukazuje na prvních šesti panelech zdigitalizované tisky snímků z prvního období, následně pět panelů originálních fotografií z období vysokoškolského studia a nakonec současnou digitální tvorbu, kterou si autor i sám tiskne.

Výstava bude na muzejních arkádách přístupná od 16. října do 29. listopadu 2026, vernisáž se uskuteční 15. října v 17 hodin.

Pavel Bezděčka

Výstava Jeden život: Spletité cesty Aleše Tomana

V úterý 1. září se v Muzeu Vysočiny Jihlava konala vernisáž výstavy *Jeden život: Spletité cesty Aleše Tomana*. A nebyla to lecjaká vernisáž. Byla to oslava narozenin. Protagonista výstavy, jihlavský zoolog, ochranář a popularizátor Aleš Toman, zaměstnanec jihlavského muzea v letech 1984–1990 a také náš kamarád, by totiž přesně v tento den oslavil sedmdesátiny.

Na vernisáž přišlo na dvě stě lidí. Úvodního slova se zhostili kolegové muzejní zoologové a zároveň Alešovi přátelé z mládí Josef Chytil a Dušan Trávníček, kteří barvitým líčením společných zážitků z cest rozptýlili počáteční smutek z toho, že Aleš nemůže být s námi. Osobní hloubku dodala společnému vzpomínání Alešova žena Dana, když přečetla verše z Epitafu od Merrit Malloy. O hudební doprovod se vynikajícím způsobem postaralo seskupení Shobull Poetic.

Výstava přibližuje prostřednictvím fotografií, osobních dokumentů, vzpomínek blízkých a předmětů z cest různé etapy Alešova života od pozorování ptáků na rodné Hané přes práci v muzeu, ochraně přírody či zoologických zahradách až po expedice do Afriky. Připomíná také vybrané projekty, na nichž se podílel.

Ze setkání i příznivých ohlasů na výstavu máme radost. Děkujeme všem, kteří přišli, i těm, kteří se na přípravě výstavy podíleli. Výstava bude otevřena do 29. listopadu 2026.

Klára Bezděčková

zveme vás

AntFest 2026

udělali jsme

Ve středu 12. srpna 2026 proběhl v Muzeu Vysočiny Jihlava první ročník *AntFestu* – mikrofestivalu o mravencích a s mravenci. Originální akce přilákala během odpoledne a podvečera 119 návštěvníků všech věkových kategorií a ukázala, jak moc jsou mravenci zajímaví! Program plný přírodovědy, hudby, literatury, filmu, her a tvoření provázela skvělá atmosféra a skutečný zájem o tyto malé tvory.

Velký ohlas měly přednášky o ekologickém vlivu mravenců, o mravencích města Jihlavy i o zajímavostech z mravenčího života, tři zbrusu nové mravenčí pohádky Pavla Bezděčky v podání autora, komentovaná prohlídka expozice Mraveniště, film Kláry Bezděčkové *Melánie: Příběh královny* i čtení o mravencích z textů Maurice Maeterlincka. Děti se s nadšením zapojily do jam session na téma hlasy mraveniště vedené Matějem Kolářem, hrály mravenčí hry a vyráběly mravence ve výtvarné dílně. Po celou dobu se účastníci bez ohledu na věk ptali, živě diskutovali a sdíleli své vlastní zkušenosti a pozorování.

Nadšení vyvolalo i hledání 25 mravenců ukrytých po muzeu. Návštěvníci při něm prošli celé přírodovědné expozice a často říkali, že se budou muset do muzea brzy vrátit prohlédnout si ho pořádně a případně s sebou vzít i někoho dalšího. Poslední účastníci odcházeli až se skončením *AntFestu* a mnozí se ještě honem přesouvali na pozorování zatmění Slunce. Dorazili i opozdilci, kteří litovali, že přišli pozdě, a ptali se, kdy bude příští *AntFest*. Děkujeme všem, kteří s námi první *AntFest* prožili. Už se těšíme na *AntFest 2027*!

Klára Bezděčková

Archeologické expozice v Jemnici

udělali jsme

V letošním roce jsme dokončili dvě stálé expozice v Jemnici, které mají společného jmenovatele, a tím je prezentace archeologických výzkumů a nálezů na Jemnicku. Archeologií regionu se s Milanem Vokáčem zabýváme již více jak 30 let. První výzkumy v Jemnici probíhaly v letech 1994–1996 v kostele sv. Víta a v areálu jemnického zámku ještě pod hlavičkou Ústavu archeologické památkové péče v Brně a následně v letech 1997–1999 na Náměstí Svobody a dalších lokalitách v rámci historického jádra města pod vedením Petra Obšusty z Muzea Vysočiny Třebíč, tehdy ještě Západomoravského muzea v Třebíči. V tomto miléniu následovala řada záchranných archeologických výzkumů v Jemnici, z nichž nejdůležitějším byl výzkum bývalé kaple sv. Alžběty na jemnickém Podolí. Na podolském předměstí také v současné době probíhá pod vedením Milana Vokáče badatelský výzkum areálu bývalé fary u kostela sv. Jakuba, kde se podařilo získat doklady osídlení prostoru ve 12. a 13. století, tedy v době existence předpokládaného zeměpanského dvorce s rotundou a věží. V roce 2019 jsme nedaleko obce Panenská, která je přidruženou obcí k Jemnici, položili několik sond v areálu malého opevněného dvora ležícího u starých cest, jež spojovaly oblast Dolního Rakouska s Dačickem na jihozápadní Moravě (dnes součástí Jihočeského kraje). K průzkumům na Jemnicku neodmyslitelně patří také drobné sondáže a povrchové sběry na katastrech okolních obcí, jejichž výsledky jsou prezentovány v publikaci *Neznámé Jemnicko* (2025) a v archeologické expozici na zámku.

První expozice se nachází v letošním roce zrekonstruované rohové místnosti na zámku v Jemnici (obr. 1 a 2). V rámci prohlídkového okruhu navazuje, či lépe řečeno předchází expozici impozantního modelu města podle pramenů z 19. století. V prvé řadě je zaměřena na pravěké nálezy na Jemnicku, navazují expo-

Obr. 1: Jemnice – zámek.

Obr. 2: Archeologická expozice na jemnickém zámku.

Obr. 3: Replika textilního barchanu.

Obr. 4: Nádvoří jemnického zámku – vernisáž 29. 6. 2026.

Obr. 5: Někdejší kaple sv. Alžběty, foto D. Zimola.

náty z období raného i vrcholného středověku získané buď ve městě, nebo přímo na bývalém hradě (dnes zámku) a zakončují ji artefakty spolu se souvisejícími ukázkami těžené galenitové rudy z období mladšího novověku, přesněji z 1. poloviny 19. století, které byly objeveny ve štolách v trati *U Havířských jam* na jemnickém Podolí. K této části expozice se váže i replika textilního barchanu i s kovovou konstrukcí, kterou nechal zhotovit předseda *Spolku jamník* Petr Vedra podle vyobrazení Emanuela Lemingera v knize *Královská mincovna v Kutné Hoře* (obr. 3). Expozice spolu s výtvarnými výstavami byla zahájena v pondělí 29. 6. 2026 (obr. 4) a bude na zámku každoročně přístupná v době letních prázdnin v červenci a srpnu.

Budování druhé expozice v místnosti přiléhající k presbytáři někdejší kaple sv. Alžběty na jemnickém předměstí jsme zahájili před pěti lety v místech archeologického výzkumu z léta roku 2017 (obr. 5). Primárně je věnována výsledkům archeologického a historického bádání o někdejším jemnickém špitále s kaplí sv. Alžběty, jenž byl založen v roce 1462. Další archeologické nálezy pocházejí z města nebo zámku. Samostatná vitrína s informačním panelem je věnována zaniklé středověké opevněné poloze u Panenské, jejíž vznik můžeme na základě movitých nálezů datovat do 13. století a zánik do 15. století. Expozici jsme otevřeli u příležitosti přednášky pátera Gorazda Pavla Cvetkovského o životě středověkých špitálů v sobotu 12. 9. 2026 (obr. 6). Přístupná je po předchozí domluvě s majitelem objektu Svatoplukem Jánským na adrese: Na Podolí č. 259, Jemnice.

Text a foto David Zimola

Obr. 6: Gorazd Pavel Cvetkovský, OCarm., v pozadí místnost s expozicí foto D. Zimola.

udě lali jsme

Rodák z Nové Říše a Napoleonova tchýně

14. září byl podvečer v muzeu věnován opět hudbě, tentokrát vážné. V centru pozornosti a hlavní osobností byl významný skladatel, houslista a dirigent Pavel Vranický (1756–1808), narozený v Nové Říši. Tam také začalo jeho studium a první hudební krůčky, stejně jako touha stát se teologem. To se ale postupně během dalšího objevování světa a příležitostí změnilo a talentovaný Pavel se intenzivně věnoval hudbě. Dosáhl oblíbenosti a uznání nejenom jako skladatel, ale také jako dirigent. Stal se velmi významnou osobností vídeňské hudební scény.

Vladimír Holeš své vystoupení tentokrát pojal zcela originálně jako fiktivní rozhovor dvou velkých osobností, Pavla Vranického a jeho obdivovatelky a milovnice hudby, tehdejší císařovny a české královny Marie Terezie Sicilsko-Neapolské. Ona byla vnučka císařovny Marie Terezie Habsburské, její dcera Marie Luisa byla provdaná za Napoleona Bonaparte a porodila mu syna. A jejím vnukem nebyl nikdo menší než František Josef I. Během „rozhovoru" těchto dvou osobností zaznělo to nejdůležitější a nejvýstižnější o nich obou, vylíčení hudebníka jako uctivého, čestného a mravného křesťana i císařovny jako trochu rozmařilé šlechtičny užívající život a jeho radosti plnými doušky. Jejich dialogy se střídaly s videonahrávkami z díla P. Vranického v podání Filharmonie G. Mahlera.

Sylva Pospíchalová

Rytíř z doby Karla IV.

Během letních prázdnin 16. července ožil dvorek telčského muzea akcí *Výstroj a výzbroj rytíře z doby Karla IV.*, která návštěvníkům nabídla možnost nahlédnout do světa rytířů 14. století a přiblížit si, jak vypadala jejich výzbroj v době vlády Karla IV. Přednášejícím byl Mgr. Pavel Macků, Ph.D., který své povídání doplnil praktickými ukázkami.

Během programu si návštěvníci mohli prohlédnout jednotlivé části rytířské výstroje a dozvědět se více o jejich využití i způsobu, jakým ovlivňovaly život a boj středověkého válečníka. Nechyběly ani praktické ukázky, díky nimž bylo možné lépe si představit, jak náročné bylo pohybovat se v dobové zbroji a jakou ochranu rytířům poskytovala. Navzdory velmi teplému letnímu počasí si Mgr. Pavel Macků, Ph.D. oblékl kompletní rytířskou výstroj. Návštěvníkům tak názorně předvedl, jak náročné bylo pohybovat se v takovém vybavení a jakou zátěž pro středověkého rytíře představovalo.

Akce se uskutečnila v příjemném prostředí muzejního dvorku a přilákala návštěvníky různých věkových kategorií. Zejména dětem nabídla možnost setkat se se středověkem trochu jinak než prostřednictvím učebnic, zblízka a s možností ptát se na vše, co je o životě rytířů zajímalo.

Text a foto Lenka Brychtová

udě lali jsme

udělali jsme

Rok Františky Slavatové v Telči

Rok 2026 byl v Telči věnován Františce Slavatové z Meggau, významné osobnosti telčských dějin. U příležitosti 350. výročí jejího úmrtí se během roku uskutečnila řada výstav, přednášek a dalších aktivit, které připomněly její život, působení a odkaz.

Na přípravě a realizaci projektu se podílely Město Telč, Masarykova univerzita, Muzejní spolek v Telči, Muzeum Vysočiny Jihlava – pobočka Telč, Národní památkový ústav, Římskokatolická farnost Telč a Státní zámek Telč. Naše muzeum se do projektu zapojilo především výstavou *Stopy jedné ženy*, která vznikla ve spolupráci se studenty telčského gymnázia a nabídla pohled na Františku Slavatovou prostřednictvím jejich tvůrčí práce. Připraveny byly také edukační programy, které přibližují žákům dobu, ve které Františka Slavatová žila. Tyto programy jsou školám i nadále nabízeny.

Významnou součástí *Roku Františky Slavatové* byla také veřejná sbírka na zhotovení pamětní desky, jejímiž autory jsou Alena Matějka a její manžel Lars Widenfalk. Veřejnou sbírku pořádal Muzejní spolek v Telči pod vedením Heleny Grycové Benešové. Díky podpoře veřejnosti, Kraje Vysočina a Města Telče se podařilo připravit dílo, které bude Františku Slavatovou trvale připomínat.

Vyvrcholením Roku Františky Slavatové se stalo 19. září 2026 slavnostní odhalení pamětní desky na nádvoří Univerzitního centra Telč, v prostoru bývalé jezuitské koleje. Celý akt doprovázela hudba manželů Šedových z Dačic a moderování programu se ujala PhDr. Ivana Chmel Denčevová. Slavnostnímu aktu předcházela zádušní mše v kostele Jména Ježíš. Odhalením pamětní desky vyvrcholil celoroční projekt, který propojil práci místních institucí, odborníků, škol i veřejnosti.

Text Lenka Brychtová, foto Masarykova univerzita

Veselé tiskání v telčském muzeu

Ve středu 16. září 2026 se v telčském muzeu uskutečnila tvořivá akce *Veselé tiskání*, která návštěvníky seznámila s technikou tiskání na plátna. Pod vedením Mgr. Evy Kolajové a Mgr. Petry Zelenkové z Regionálního pracoviště tradiční lidové kultury při Muzeu Vysočiny Třebíč si účastníci mohli vyzkoušet vlastní kreativitu a poznat kouzlo jednoduchých tiskových technik.

Účastníci si vyzkoušeli různé způsoby tisku pomocí razítek i listů, kombinovali motivy a barvy a vytvářeli si vlastní originální výrobky. Přírodní motivy listů umožnily vytvořit zajímavé a neopakovatelné otisky a každý si tak mohl odnést vlastní výtvarné dílo. Odpoledne se neslo v příjemné a tvořivé atmosféře. *Veselé tiskání* nabídlo dětem i dospělým možnost strávit čas v muzeu aktivně a kreativně a zároveň se inspirovat tradičními výtvarnými postupy. Akce připomněla, že tradiční techniky mohou být zajímavým zdrojem inspirace i pro současnou tvorbu.

Text Lenka Brychtová, foto Eva Kolajová

udělali jsme

udělali jsme

Noc vědy 2026

Začátek podzimu patří v Muzeu Vysočiny Jihlava už tradičně vědě. I letos jsme se zapojili do mezinárodního vědeckopopularizačního festivalu European Researchers' Night, který na jeden večer otevírá veřejnosti univerzity, výzkumné ústavy, muzea, science centra a další instituce napříč Evropou. Tématem aktuálního ročníku byla komunikace. V České republice byl letos poprvé nahrazen dříve používaný název Noc vědců modernějším Noc vědy.

Akce se konala v pátek 25. září 2026. Během večera zavítalo do jihlavského muzea 152 návštěvníků. Program byl připraven tak, aby si v něm našli své dospělí i děti, a nabídl nejrůznější pohledy na předávání a získávání informací – od řeči přírody přes práci archeologů, geologů či historiků až po moderní technologie.

Podle očekávání zaujalo každou skupinu něco jiného. Děti nadšeně procházely interaktivní stezku Za hranicí slov a na jednotlivých stanovištích objevovaly, jak živočichové komunikují pomocí zvuků, barev, pachů, dotyků nebo pohybů. S nemenším zájmem se věnovaly i výrobě kostýmů pro program Barvy, které mluví, v nichž si mohly vyzkoušet principy mimikry, výstražného zbarvení či krypse.

Dospělé zase lákal blok krátkých přednášek Komunikujeme, komunikujete, komunikují…, který propojil archeologii, historii, geologii, botaniku i zoologii. Následoval krátký film Danse macabre, připomínající, co mohou muzejní preparáty sdělovat dnešnímu člověku.

Zvláštní atmosféru měl program Hlasy nočního lesa. Ztemnělá expozice a hlasy divoce žijících zvířat nabídly možnost vnímat les jinak než při běžné denní návštěvě a připomněly, jak významnou roli hraje zvuk v živočišné komunikaci.

Velký ohlas napříč generacemi zaznamenaly komentované prohlídky přírodovědných expozic Kolik umíš jazyků, tolikrát jsi přírodovědcem. Jejich účastníci se seznámili s nejrůznějšími „jazyky" přírody – od klapání zobáku a bubnování až po pachové signály či zbarvení těla.

Po celý večer přitahovaly pozornost také 3D modely sršní a včel vytvořené na základě rentgenové tomografie, které ukazovaly cestu od skutečného živočicha přes digitální data až zpět k hmotnému modelu. Osobně je návštěvníkům představil i jejich autor docent Michal Vopálenský z Ústavu teoretické a aplikované mechaniky AV ČR.

K Noci vědy se připojilo i telčské pracoviště našeho muzea**.** Program se nesl ve znamení Afriky sochaře a cestovatele Františka Vladimíra Foita. Návštěvníci mohli nahlédnout do jeho deníku, vyzkoušet si africké hudební nástroje, zapojit se do tvořivých dílen, vyslechnout čtenou reportáž o šimpanzici Moke nebo se vydat na šifrovací stezku podél Staroměstského rybníka.

Letošní Noc vědy ukázala, že téma komunikace lze pojmout opravdu široce – od signálů, jimiž se dorozumívají živočichové, přes stopy ukryté v předmětech a přírodninách až po technologie, které používáme my sami. Především ale znovu potvrdila, že muzeum může být místem, kde vědecký výzkum nejen probíhá, ale zároveň je možné se na něj podívat zblízka.

Klára Bezděčková a Renata Kremláčková

udělali jsme

Návštěva v muzeu

V sobotu 26. září naše muzeum, po předchozí dohodě, navštívilo 26 členů Muzejního spolku v Mikulově. Jedná se o sdružení lidí všech věkových kategorií se zájmem o historii, přírodu a kulturu Mikulovska. Prostřednictvím úzké spolupráce s Regionálním muzeem v Mikulově a Správou CHKO Pálava Muzejní spolek v Mikulově zprostředkovává svým členům poznání svého regionu a porozumění jeho minulosti i současnosti. A tak organizuje přednášky, komentované prohlídky i poznávací výlety, jejichž cílem je poskytnou široké veřejnosti informace o regionu, jeho historii, přírodě a kultuře. Podílejí se na nich zejména místní odborníci, ale vedení spolku zve ke svým akcím rovněž znalce regionu zvenčí, s nimiž se obyvatelé Mikulovska běžně nemají možnost setkat. Průvodci při poznávacích výletech se pak stávají členové či příznivci spolku z širokého okolí, kteří dokáží nejlépe prezentovat zajímavosti a atraktivní místa ve svých městech a obcích. Mimo to spolek navštěvuje i jiná zajímavá místa přírodní i historická mimo region Mikulovska, což dokládá tato současná návštěva Jihlavy.

K důležitým činnostem MSM patří aktivní podpora Regionálního muzea v Mikulově v jeho akviziční a dokumentační činnosti. Spolek pomáhá muzeu při získávání informací napříč různými obory, k čemuž využívá znalostí, zkušeností a kontaktů svých členů. Takto se děje již dlouhodobě, neboť právě tento spolek stál u vzniku mikulovského městského muzea.

K založení mikulovského Muzejního spolku (Museumsverein in Nikolsburg) došlo již roku 1913 a jeho prvním předsedou se stal tehdejší starosta Mikulova Alois Winter. Jejich činnost přerušila první světová válka, ovšem již v roce 1919 se Muzejní spolek opět sešel a brzy získal dvě místnosti na mikulovské radnici. Tím se rozběhla intenzivní muzejní činnost, která vyvrcholila v roce 1926 otevřením Městského muzea.

O sobotní komentovanou prohlídku našeho muzea se postaraly naše kolegyně. Nejprve Klára Bezděčková, která akci začala v Malovaném sále krátkou přednáškou o vzniku muzea a potom zájezd provedla přírodovědnými expozicemi. Na ni pak navázala Sylva Pospíchalová, která mikulovské zájemce provedla expozicemi historickými. Všichni účastníci byli velice spokojení a loučení s nimi bylo vysloveně dojemné.

Text a foto Pavel Bezděčka

Nová expozice Zmizelá Třebíč

udělali jsme

Začátkem září byla v prostorách třebíčského zámku znovuotevřena trvalá expozice s názvem *Zmizelá Třebíč*, jejímž cílem je přiblížit nejstarší dějiny města skrze archeologické výzkumy. Nejedná se o nový počin, ale o kompletní rekonstrukci expozice z roku 2022, jenž vznikla pod taktovkou pracovníků Muzea Vysočiny Jihlava a Martina Košťála, za podpory Města Třebíč a Městského kulturního střediska. Změna zasáhla veškeré původní prostory, přibyly interaktivní prvky a videa, informace o osídlení města v době pravěku, novinky ohledně středověkého vývoje Třebíče a také dětská herna-badatelna. Expozice je otevřena denně od 9 do 17 hodiny v rámci Informačního a turistického centra Bazilika.

Aleš Hoch

Příměstský tábor poboček Telč a Roštejn

udělali jsme

V roce 2026 se konal v pořadí druhý „pobočkový" příměstský tábor, který organizují společně pobočky MVJ Telč a Roštejn. V letošním roce se jej účastnila dvacítka dětí a vyrazili jsme do Afriky! Inspirací nám přitom byl slavný umělec a cestoval František Vladimír Foit, s jehož odkazem se mohou návštěvníci potkat právě v jedné z částí telčského muzea. V průběhu předposledního srpnového týdne účastníci pomyslně zopakovali první Foitovu cestu ze 30. let 20. století, kterou absolvoval automobilem Tatra 12 spolu se zoologem Jiřím Baumem. Pět táborových dnů bylo, stejně jako skutečná několik měsíců trvající Foitova africká expedice, plných dobrodružství. První den jsme se všichni seznámili s odkazem cestovatelů, vytvořili si deník na zápisky z cest, do kterého se pak sbírala formou hry razítka nutná pro vstup do jednotlivých afrických zemí. Druhý den znamenal výlet na Roštejn, seznámení se s rodinnou historií Vladimíra Foita, která je spjata s obcí Doupě, stejně jako s místní kamenickou tradicí. Ve středu a čtvrtek pokračoval program různými výtvarnými aktivitami (výroba dešťové hole nebo práce na afrických maskách), stejně jako návštěvou části telčského zámku, zejména chodby s africkými trofejemi. Během pobytu v zámeckém parku jsme poté stihli společně vystoupat i na Kilimandžáro, čímž jsme opět následovali příkladu prvorepublikových cestovatelů (kteří nicméně výstup museli vzdát ještě před vrcholem). V pátek skupinu čekal ještě jeden výlet na Roštejn a ani jsme se nenadáli a byl opět čas tábor ukončit. Věříme, že letošní tábor byl pro děti v mnohém obohacující a inspirativní a pomohl rozšířit informace o osobnosti Františka Vladimíra Foita i mezi nejmladší generaci. Již nyní se organizátorské duo Lenka Brychtová a Kateřina Rozinková těší na příští rok, téma tábora už máme vymyšlené a bude to zase stát za to!

udělali jsme

Kateřina Rozinková

udě
lali
jsme

Oslavy osmistého výročí první zprávy o existenci obce Vyskytná nad Jihlavou

Archeologické nálezy pocházející z výzkumu kostela sv. Vavřince ve Vyskytné nad Jihlavou jsme u příležitosti oslav první zmínky o obci vystavovali ve vyskytenské škole od 28. 8. do 1. 9. 2026. Výsledky archeologického výzkumu prováděného před dvaceti lety (2005–2006) jsme prezentovali v jedné vitríně a na informačním panelu v místech, kde jsme měli až do roku 2012 uloženy archeologické sbírky v provizorním depozitáři (obr. 1). Především podle nejstarších nálezů fragmentů keramických nádob můžeme vznik kostela položit do průběhu 1. poloviny 13. století (obr. 2), což koresponduje s první zmínkou o obci ve dvou opisech listiny papeže Honoria III. z 8. května 1226. V této době již želivští premonstráti pilně kolonizovali kraj „nad řekou Jihlavou“. Do jejich „portfolia“ patřila i ves zvaná Wiskitna či Wizkidna s kostelem zasvěceným svatému Vavřinci, který obklopuje hřbitov s masivní patrně obrannou zdí. Ta spolu s kamenným kostelem postaveným na ještě románském půdoryse s malou lodí zakončenou na východní straně půlkruhovou apsidou poskytovala zdejším středověkým obyvatelům útočiště ve válečných dobách. Kostel tedy neslouží jen k bohoslužbám, ale také jako refugium, obzvláště v neklidném 15. století. Právě z této doby patrně pocházejí stopy po požárech v interiéru kostela a nález stříbrného haléře raženého v Opavě po roce 1433 (obr. 3). Po následných opravách během 15.–17. století byla ke kostelu přistavěna na jižní straně hranolová věž a východním směrem prodloužena loď, v jejímž středu vznikla v 18. století hrobka (obr. 4), kde jsou dodnes dochovány dřevěné malované rakve (obr. 5). U příležitosti kulatého výročí vydala obec kvalitní publikaci *Vyskytná nad Jihlavou 1226–2026*, kterou napsal archivář a neúnavný badatel Ladislav Vilímek (obr. 6), žijící v malé vesničce Rounek, která dnes tvoří část Vyskytné nad Jihlavou.

Text a foto David Zimola

Obr. 1: Základní škola ve Vyskytné nad Jihlavou.

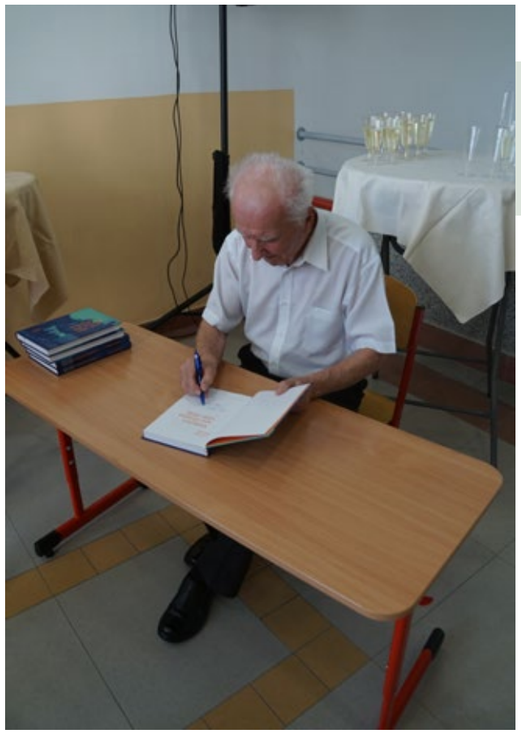
Obr. 2: Kostel sv. Vavřince ve Vyskytné nad Jihlavou.

Obr. 3: Stříbrný haléř.

Obr. 4: Odkrývání hrobky v lodi kostela, březen 2006.

Obr. 6: Ladislav Vilímek podepisuje svou knihu, 28. 8. 2026.

Obr. 5: Hrobka pod lodí kostela sv. Vavřince.

Karel Brantl v muzejních sbírkách

Občas se v médiích objeví zpráva, že se v některém muzeu či galerii objevil sbírkový předmět, který se považoval za ztracený, nebo se vůbec nevědělo o jeho existenci či autorovi.

Ti neznalí se diví, zasvěcení již méně. Není totiž v možnostech odborných pracovníků podrobně studovat každý sbírkový předmět a natož se mu věnovat dlouhodoběji.

Přiblížme si to na jednom příkladu. Ve sbírce našeho muzea se nachází nenápadný, ale velice zajímavý soubor kreseb. Jedná se o historická vyobrazení – pohledy na zříceniny tvrzí, hradů a dalších staveb v české krajině. Jejich autorem byl v první polovině 19. století Karel Brantl. Naprosté většině čtenářů je asi neznámý, ale úzce zaměřeným odborníkům je jeho jméno jistě známé.

udě lali jsme

Karel, Karl nebo také Carl Brantl se narodil v Žamberku u Ústí nad Orlicí v roce 1801 v rodině úředníka Cölestina Brantla, který vykonával kancelářskou práci na zdejším panství hraběte Františka Adama z Bubna a Litic. Po absolvování školy v Kyšperku, dnešním Letohradě, Karel vystudoval v Praze Gerstnerovo Královské stavovské technické učiliště. Po studiu nastoupil na místo praktikanta u silničního komisařství v Novém Boru, později se stal kontrolním silničním technikem a cestmistrem a dohlížel na výstavbu státních silnic v severních Čechách. V roce 1843 se přestěhoval do Prahy, kde pracoval jako stavební inženýr u státních drah při stavbě pražsko-drážďanské a olomoucko-pražské dráhy. Podílel se také na projektování dalších tratí, např. z Prahy do Rumburka, do Plzně nebo do Chebu. V roce 1859 byl císařem vyznamenán zlatým záslužným křížem coby zasloužilý dopravní úředník. Později se přestěhoval za částí své rodiny do Vídně, kde v roce 1871 zemřel.

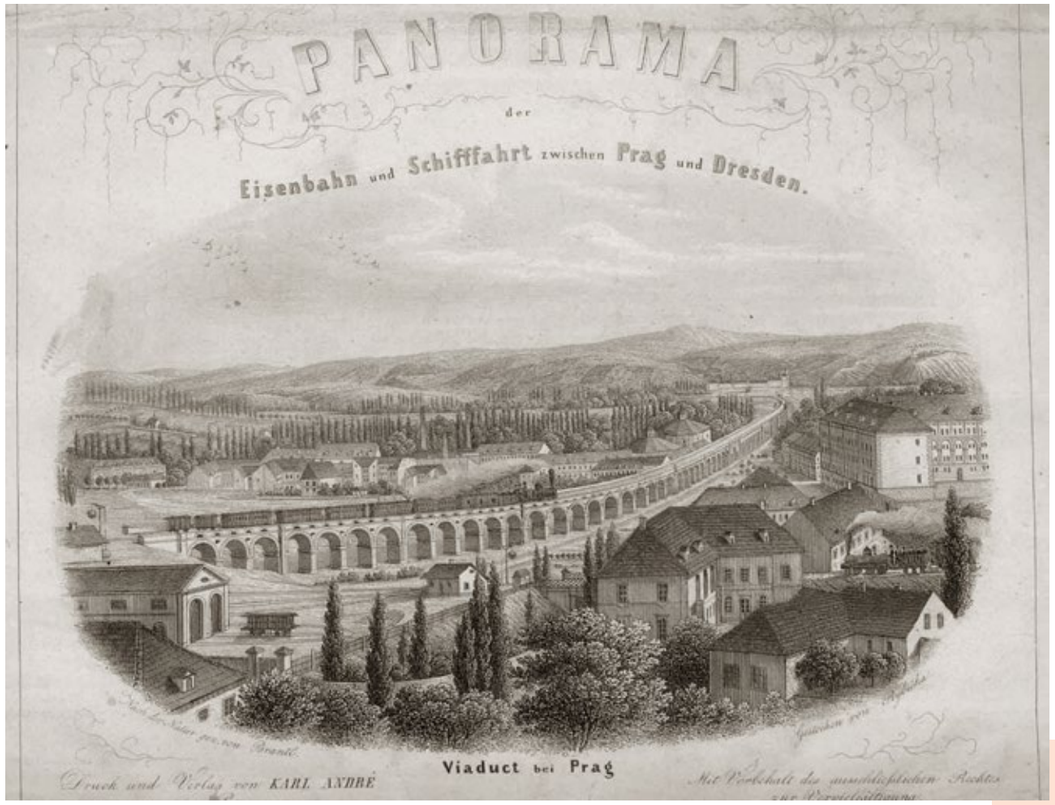
Karel Brantl byl výtvarně nadaný, což se ukázalo při jeho zájmové práci z roku 1858. Vytvořil velice pěknou pohledovou mapu železnice a vodní cesty, kterou využívali cestující vlakem či lodí na trase mezi Prahou a Drážďany. Na téměř dva a půl metrovém formátu jsou vedle železniční tratě a řeky vyobrazeny významné památky nacházející se v okolí, všechny jsou navíc podrobně popsány doplňujícími texty.

Největší přínos Karla Brantla je ale v oblasti historie. Jako zapálený amatérský historik v období romantismu publikoval od mládí texty, které se převážně zabývají hrady a hradišti. Například v roce 1831 vydal knihu o historii hradu Bezdězu, odborné texty publikoval v časopise Hornolužické společnosti věd nebo v periodiku *Časopis českého Museum*.

Karel Brantl si pořizoval kresby hradů a tvrzí zejména v místech svého profesního působiště, tedy v severních Čechách. Původně chtěl zřejmě tyto kresby vydat vlastním nákladem, nakonec se ale spojil s Františkem Alexandrem Heberem, pražským kupcem a také zapáleným amatérským historikem. Ten ve své tiskem vydané sedmisvazkové encyklopedii *Českých hradů, zámků a tvrzí* použil tři desítky Brantlových kreseb jako podklad ke zhotovení rytin, zbytek kreslil sám. Po Heberově smrti navázal na jeho dílo významný historik a heraldik August Sedláček, který v publikacích použil asi sto dvacet Brantlových vyobrazení. Tyto původní kresby jsou dnes uloženy v Historickém ústavu AV ČR. Jednotlivé kresby se nacházejí i v dalších institucích, např. v pražském Národním muzeu nebo v Národní galerii. V Heberově vydání jsou publikovány i Brantlovy kresby, jejichž originály dnes k dispozici nejsou, respektive místo jejich případného uložení

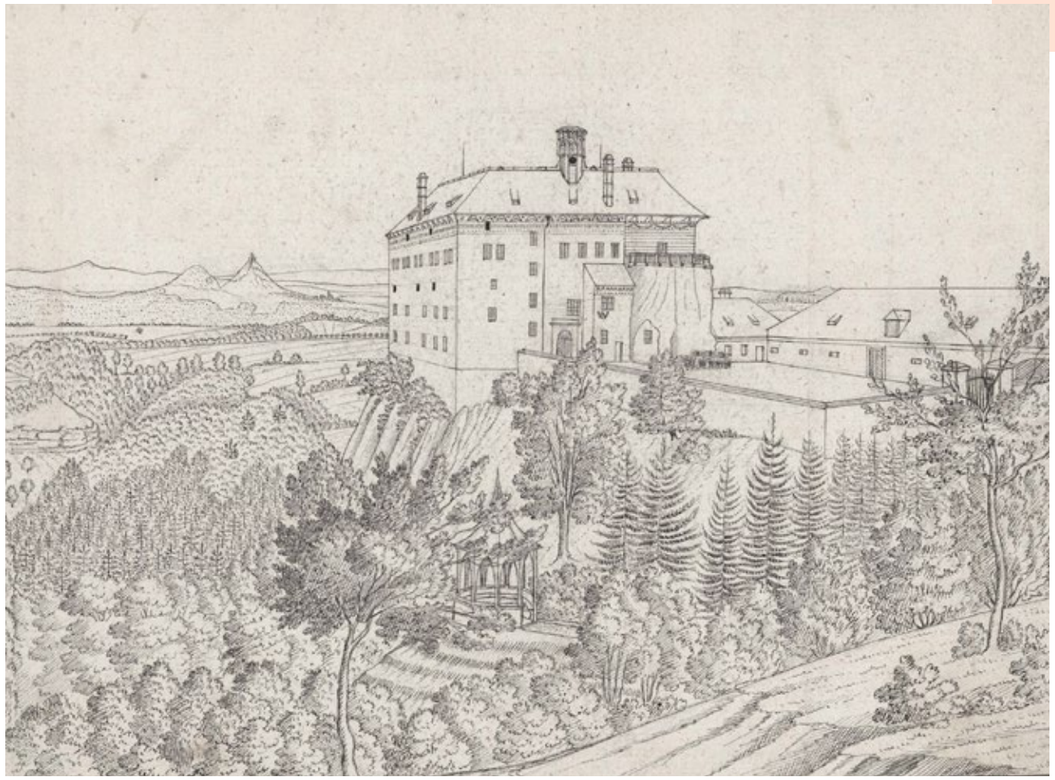

01: Brantlova kresba z roku 1858, z cestovního průvodce Prag – Dresdner panorama. Na obrázku je část cesty z Prahy na sever.

02: Brantlova kresby z roku 1858, z cestovního průvodce Prag – Dresdner panorama. Na obrázku je známý Negrelliho viadukt v Praze.

udě lali jsme

03: Houska, Karel Brantl, kresba perem a inkoustem, 23×30 cm

není známo. Některé zdroje uvádějí, že Brantl vytvořil až kolem čtyř set ilustrací.

A tím se dostáváme ke smyslu tohoto článku. V depozitáři našeho muzea jsou uloženy Brantlovy kresby v počtu přibližně sto padesáti prací na sto osmi listech. Soubor byl do muzea zakoupen v roce 1953 od soukromého majitele za celkovou částku 200 Kčs.

Pokud jsou kresby datovány, pocházejí z doby mezi lety 1828 až 1843. Zdaleka ne všechny obsahují signaturu, ale autorův výtvarný rukopis je zřejmý, navíc obsahová návaznost kreseb je očividná. Některé jsou nakresleny tužkou, některé perem a tuší či inkoustem a jeden je dokonce namalován kvašovými barvami. Rozměry jsou různé, ale velikost delších stran se pohybuje převážně mezi 20 až 30 centimetry.

Většinou kresby zachycují místa v severních Čechách, několik hradů z oblasti německé Lužice a malé množství ze zbytku republiky.

Soubor dále obsahuje čtyři kresebně odlišná vyobrazení hradů z oblasti Bavorska, ale u nich se dá o autorovi již polemizovat, stejně tak jako u dalších osmdesáti kreseb. Ty jsou totiž naprosto stejné jako historické veduty převážně rakouských klášterů, hradů a zámků, které mezi lety 1672 a 1674 vydal tiskem rakouský geograf a zeměměřič Georg Matthäus Vischer (1628–1696). Jeho veduty si možná Brantl překresloval v mládí, možná ho přivedly na cestu k vlastním kresbám severočeských památek. Nebo je naopak kreslil ve vyšším věku, kdy žil ve Vídni, anebo to byl ještě někdo úplně jiný?

A to by bylo na další a delší pátrání, stejně tak i vyhledání Brantlových ilustrací použitých v tisku a určení těch, které jsou dosud nezveřejněné. Ale práce v muzeu nepočká, jede se dál…

Martin Kos

04: Bezděz, Karel Brantl, malba akvarelovými a kvašovými barvami, 15,5×21,5 cm

05: Gneissenau, kresba tužkou, 16×21,5 cm

06: Gneissenau, Georg Matthäus Vischer 1674, lept

Konference Moldanubikon

Jihlavské muzeum už řadu let spolupracuje s Národním geoparkem Vysočina: území geoparku, které je v širším okolí Telče, je i zájmovou oblastí muzea a tak je tato spolupráce naprosto přirozená a oboustranně prospěšná.

Posledním příkladem této spolupráce je konference *Moldanubikon*, kterou připravil „zřizovatel" geoparku Mikroregion Telčsko ve spolupráci s národním geoparkem Kraj blanických rytířů (který „zřizuje" ČSOP Vlašim). Název konference odkazuje na geologickou jednotku moldanubikum, která je společná oběma geoparkům a je také jednou z nejvýraznějších a největších regionálně geologických jednotek na území ČR. Hlavním smyslem konference byla prezentace nových odborných geologických poznatků z výzkumů moldanubika a (v souladu se smyslem existence sítě geoparků) sdílení zkušeností s interpretací, edukačními aktivitami a popularizací geologických fenoménů.

První den konference proběhl na Ranči Telč: bylo předneseno několik příspěvků věnovaných geoparku Vysočina, geoparku Železné hory a geoparku Krajem blanických rytířů. V jednom z příspěvků představil jihlavský muzejní geolog výsledky nejnovějších výzkumů v okolí Telče a také muzejní geologické edukační aktivity. Jednací den byl zakončen pěší exkurzí po Telči zaměřenou na propojení geologie a stavební historie Telče.

Druhý den konference byl věnován terénní exkurzi – odbornou geologickou část exkurze zajišťoval muzejní geolog a muzejní „projektoví" spolupracovníci Mgr. Pořádek a dr. Zachař z České geologické služby. První exkurzní lokalitou byly pozůstatky po historické těžbě stříbra u Jezdovic. Zde se poměrně překvapivě všem účastníkům exkurze podařilo najít pěkné ukázky v minulosti těžených sulfidických rud. Následovala exkurze do okolí Lhotky – na místní kamenné moře, žulové lomy a představeny byly také výsledky projektu výzkumu a revitalizace zříceniny hradu Štamberk. Konference pak byla ukončena návštěvou muzejní expozice kamenictví v Mrákotíně a naučné kamenické stezky v Mrákotíně.

Text a foto Karel Malý

Archaeologia historica

V půlce září proběhla v Třebíči tradiční mezinárodní konference zaměřená na archeologii středověku *Archaeologia historica*. Pořadatelství 57. ročníku se za podpory Kraje Vysočina ujalo Muzeum Vysočiny Jihlava spolu s Muzeem Vysočiny Třebíč, které na akci poskytlo reprezentativní prostory v místě bývalého benediktýnského kláštera, později zámku. Do Třebíče se sjelo téměř 130 odborníků zabývajících se středověkou archeologií a historií z Česka, Slovenska, Polska či Maďarska, kteří ve třech dnech přednesli 55 přednášek na téma *Den ve středověku*. Závěrečné dva dny patřily exkurzím, první po jihovýchodní části kraje Vysočina, druhá po samotné Třebíči.

Aleš Hoch

bá
dá
me

Zelení cizinci v jihlavských ulicích.

Mění klimatická změna květenu města?

Město nejsou jen domy, silnice, chodníky nebo uměle založená okrasná zeleň včetně parků. Ani na vydlážděných nebo vyasfaltovaných plochách se nejedná o prostředí bez života. Jde většinou o extrémní stanoviště, která se v létě přehřívají a trpí nedostatkem vody a některých živin nebo naopak nadbytkem solí. Přesto hostí druhy rostlin, které se s těmito náročnými podmínkami dokáží pomocí svých životních strategií dobře vyrovnat a zároveň je neohrožují konkurenčně zdatnější druhy prosperující v příznivějších podmínkách. Mezi běžné druhy městské květeny, jako je například rdesno ptačí (*Polygonum aviculare* agg.), úražník položený (*Sagina procumbens*) nebo kuřinka červená (*Spergularia rubra*), začínají pronikat a úspěšně se usazují druhy, které jsme tu dříve nepotkávali. Naše město se mění a s ním i jeho zelení obyvatelé. Od letošního roku proto bylo zahájeno soustavné sledování těchto nových rostlinných sousedů, které v terénu provádí přímo botanička z Muzea Vysočiny Jihlava Kamila Juřičková. Výzkum nám pomůže lépe porozumět tomu, co se v naší městské přírodě vlastně děje a jakým směrem se posouvá.

Za změnami stojí celá řada faktorů, ať už se jedná o zvýšený pohyb lidí a dopravních prostředků a zboží napříč nejen celou Evropou nebo i způsoby péče o veřejná prostranství. Významně se také začíná do skladby městské květeny propisovat probíhající klimatická změna. Rostoucí průměrné teploty, delší vegetační sezóna a sušší léta s teplotními extrémy, vyšší počet tropických nocí a mírné zimy dělají z Jihlavy ideální prostředí pro takzvané teplomilné a nepůvodní druhy. Navíc městské prostředí – plné dlažby, asfaltu a betonu, které přes den akumulují obrovské množství tepla – funguje jako takový tepelný ostrov. Druhy, které dříve prosperovaly jen v nejteplejších oblastech České republiky, zejména v Polabí nebo v teplých částech jižní Moravy a často pocházejí ze Středomoří, se tak dnes nerušeně stěhují k nám do vyšších poloh dříve chladnější Českomoravské vrchoviny.

Mezi zatím nejúspěšnější zelené cizince, na které se muzejní botanický výzkum v jihlavských ulicích také zaměřuje, patří milička menší (*Eragrostis minor*). Je to spíše nenápadná, ale neuvěřitelně houževnatá tráva. Dokáže vyklíčit i v té nejužší spáře v dláždění a vůbec jí nevadí, když na ni praží celodenní slunce. Obdobně odolná je rosička krvavá (*Digitaria sanguinalis*), další teplomilný druh trávy. Svůj název nese podle typického červenavého až fialového zbarvení v klasech, kterým na konci léta nápadně barví sešlapávané městské trávníky, okraje chodníků a silnic. Na obdobných stanovištích se velmi úspěšně šíří i šrucha zelná (*Portulaca oleracea*), rostlina se ztlustými listy a drobnými žlutými květy. V jižních krajích je oblíbenou listovou zeleninou. U nás se jí začíná na suchých místech města mimořádně dařit, protože ve svých dužnatých listech dokáže výborně zadržovat vodu i v největších vedrech a letních přísuščích.

Soustavný monitoring ze strany Muzea Vysočiny Jihlava pomůže odhalit, jak rychle se tito noví obyvatelé budou dále šířit a zda nezačnou vytlačovat některé naše původní druhy. Příroda v Jihlavě se mění přímo před našima očima a dokumentace muzejních vědců je prvním krokem k tomu, abychom těmto změnám porozuměli.

Až půjdete příště centrem Jihlavy, se schválně podívejte pod nohy – možná na některého z těchto botanických cestovatelů sami narazíte!

Text a foto Kamila Juřičková

Obr 1: milička menší (Eragrostis minor)

bá
dá
me

Obr 2: rosička krvavá (Digitaria sanguinalis)

Obr 3: šrucha zelná (Portulaca oleracea)

Zoologický seminář AMG

tentokrát v Krušných horách

Jako téměř každý rok i letos jsme se zúčastnili akce, bez níž si podzim jen stěží dokážeme představit – semináře zoologů muzeí a státní ochrany přírody. Tentokrát jej ve spolupráci s Asociací muzeí a galerií České republiky a s finanční podporou Ministerstva kultury ČR pořádalo Oblastní muzeum a galerie v Mostě. Ve dnech 23.–25. září 2026 se zoologové z celé republiky sjeli do Krušných hor, kde se jejich základnou stal horský hotel Lesná.

Seminář byl zahájen společnou návštěvou Oblastního muzea a galerie v Mostě, kde si účastníci prohlédli expozice. Následoval přesun do Lesné, kde se odehrávala konferenční část věnovaná zoologickým výzkumům, ochraně přírody, muzejním sbírkám i výstavám a expozicím.

Činnost Muzea Vysočiny Jihlava byla představena v příspěvku *Princip 4R v zoologické muzejní dokumentaci: možnosti, limity a zkušenosti* (K. Bezděčková), v němž byly nastíněny možnosti přenosu základních etických pravidel, formulovaných původně pro práci s laboratorními zvířaty, do muzejní praxe. Nečekaně živá diskuze, pokračující ještě dlouho po skončení přednášek, i pozitivní ohlasy ukázaly, že otázky etiky kolegy zajímají a mají v muzejní praxi své místo.

Druhý den patřil exkurzím. Program odstartoval v Zooparku Chomutov. Jeho prohlídka přinesla řadu zajímavých pozorování – od nezvykle aktivních zmijí růžkatých přes pózujícího rosomáka až po čilou medvědí seniorku Noru. Poté jsme pokračovali do PR Písečný vrch u Bečova, kde jsme se seznámili s místním projektem zaměřeným na reintrodukci sysla obecného a na závěr jsme navštívili zdivočelý zámecký park Jezeřské arboretum.

Seminář zakončil páteční výjezd do PP Drmaly, zaměřený na bučiny a suťové lesy. Stejně jako v minulých letech nabídly tři společně strávené dny nejen mnoho odborných informací a možnost poznat zajímavé lokality a živočichy, ale i prostor pro osobní setkávání, debaty a výměnu zkušeností mezi zoology z muzeí a ochrany přírody.

Text Klára Bezděčková, foto Pavel Bezděčka

různé

Čekal 42 let na doručení

Během letošních letních prázdnin mi byl do muzea doručen dopis. Nepřišel však obyčejnou poštou. Přivezla jej osobně PhDr. Hana Kovalčuková, dcera významného českého muzikologa Prof. PhDr. Roberta Smetany, DrSc. (1904–1988).

Robert Smetana byl významný český muzikolog, hudební historik, folklorista a vysokoškolský pedagog. Zabýval se především českou lidovou, zlidovělou a kramářskou písní a významně se věnoval také jejich sběru a dokumentaci. Pocházel z rodiny z Velké Lhoty na Dačicku, k němuž měl po celý život blízký vztah. Významnou část svého profesního života spojil s Olomoucí a Univerzitou Palackého, kde v roce 1946 založil Ústav pro hudební vědu a výchovu a později zde působil jako profesor hudební vědy. Pro Telčsko a Dačicko je zajímavý především jeho výzkum lidových písní. Na Dačicku od roku 1930 zaznamenal přibližně 700 nápěvů, čímž významně přispěl k dokumentaci zdejší lidové hudební tradice. A právě s jeho vztahem k tomuto kraji souvisí i pozoruhodný nález, který se po dlouhých 42 letech dostal do Telče. Dopis datovaný rokem 1984 a adresovaný Muzeum Vysočiny, městské muzeum Telč náměstí-st. zámek našla dcera R. Smetany v jeho pozůstalosti a předala do muzea. V obálce se nacházel dopis psaný na psacím stroji a opatřený vlastnoručním podpisem Roberta Smetany. Poštovní zásilka tak po více než čtyřech desetiletích konečně dorazila na místo, kam byla původně určena.

„Vážení přátelé,

zasílám městskému muzeu v Telči tiskem vydané skladby telčského rodáka, zasl. učitele a zasl. umělce Theod. Schaefra, profesora JAMU v Brně, od jehož narození uplynulo právě v těchto dnech osmdesát let, a to:

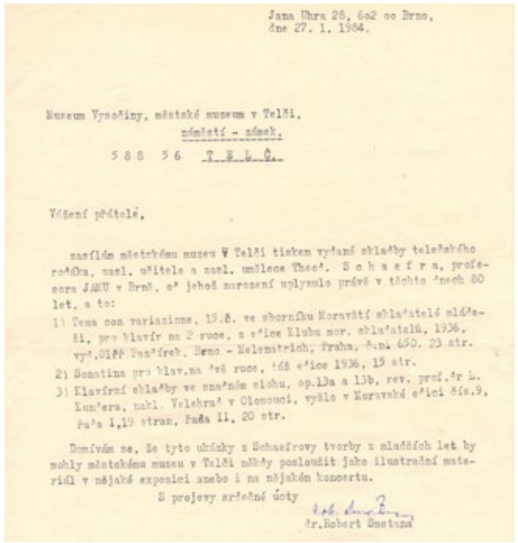
1)Tema con variazione, 15.č. ve sborníku Moravští skladatelé mládeži, pro klavír na 2 ruce, z edice Klubu mor. skladatelů, 1936, vyd. Oldř. Pazdírek, Brno - Melenatrich, Praha, č.n. 650. 23 str.

2) Sonatina pro klav. na dvě ruce, též edice 1936, 15 str.

3) Klavírní skladby ve snadném slohu, op. 13a a 13b, rev. prof. dr. L. Kundera, nakl. Velehrad v Olomouci, vyšlo v Moravské edici číslo 9, řada 1, 19 stran, řada II, 20 str.

Domnívám se, že tyto ukázky z Schaefrovy tvorby z mladších let by mohly městskému muzeu v Telči někdy posloužit jako ilustrační materiál v nějaké expozici anebo i na nějakém koncertu. S projevy srdečné úcty, Dr. Robert Smetana."

Lenka Brychtová

Jana Uhra 28, 6o2 oo Brno,
dne 27. 1. 1984.

Muzeum Vysočiny, městské muzeum v Telči,
náměstí - zámek,
588 56 T e l č.

Vážení přátelé,

zasílám městskému muzeu v Telči tiskem vydané skladby telčského rodáka, zasl. učitele a zasl. umělce Theod. Schaefra, profesora JAMU v Brně, od jehož narození uplynulo právě v těchto dnech 80 let, a to:

1) Tema con variazione, 15.č. ve sborníku Moravští skladatelé mládeži, pro klavír na 2 ruce, z edice Klubu mor. skladatelů, 1936, vyd. Oldř. Pazdírek, Brno - Melenatrich, Praha, č.n. 650. 23 str.

2) Sonatina pro klav. na dvě ruce, též edice 1936, 15 str.

3) Klavírní skladby ve snadném slohu, op. 13a a 13b, rev. prof. dr. L. Kundera, nakl. Velehrad v Olomouci, vyšlo v Moravské edici číslo 9, řada 1, 19 stran, řada II, 20 str.

Domnívám se, že tyto ukázky z Schaefrovy tvorby z mladších let by mohly městskému muzeu v Telči někdy posloužit jako ilustrační materiál v nějaké expozici anebo i na nějakém koncertu.

S projevy srdečné úcty

Dr. Robert Smetana

Přírodní divy Bílých Karpat

V průběhu minulého roku vznikal dokumentární cyklus *Přírodní divy Bílých Karpat.*

Představovalo to několik měsíců natáčení, střihu a další postprodukce. Cyklus natočil Televizní studio Brno České televize ve spolupráci se Slovenskou televizí a rozhlasem. Autorem scénáře a režisérem byl Pavel Jurda. S režisérem Jurdou jsme již v minulosti natočili několik dokumentů o mravencích a tak nás ani nepřekvapilo, když nás loni na jaře oslovil s dotazem, zda bychom se zúčastnili natáčení tohoto bělokarpatského cyklu, v němž chce jeden díl věnovat mravencům. Samozřejmě jsme souhlasili a tak vznikl díl s názvem *Mravenčí království*. To bylo tedy v minulém roce.

Letos v polovině září nás ČT pozvala na předpremiérové setkání spojené s projekcí dvou dílů cyklu. To se uskutečnilo v pondělí 21. září 2026. Na veliké filmové plátno byly promítnuty dva díly, a to *Louky plné démantů* a *Mravenčí království*. Poté následovala hodinová beseda s tvůrci cyklu. Byla to pěkná akce a Mravenčí království se nám opravdu líbilo.

Cyklus má dvanáct dílů, které vysílá Česká televize každý čtvrtek večer počínaje 24. zářím 2026.

Text a foto Pavel Bezděčka

Nový nezvaný host

Nedávno (konkrétně 2. září) jsem v administrativní budově našeho muzea potkal nezvaného hosta. Nebyl to člověk, ale zástupce hmyzí říše. To se občas stává, holt v centru starého města, navíc v historické budově našinec sem tam zaregistruje červotoče, mola, zavíječe či kožojeda. Toto setkání však bylo jiné.

Když jsem do kartonových desek vkládal fotografie z naší tradiční fotosoutěže, abych je mohl vrátit autorovi, všiml jsem si nenápadného pohybu na okraji desek. Zprvu jsem si myslel, že se mi to jen zdálo, ale nemávl jsem nad tím rukou (jsem přece entomolog) a jal se desky prozkoumávat. A ejhle! Na opačné straně desek seděla rybenka, nenápadné štíhlé a docela mrštné stvoření. Rybenky jistě znáte z koupelen, záchodů (i tady v muzeu) a jiných vlhkých míst. To je rybenka domácí. V České republice žije ještě rybenka skleníková, se kterou se setkáte krom skleníků také v horkých provozech a u teplovodů. Dále rybenka mravenčí, která žije v přírodě výhradně v hnízdech některých druhů mravenců. Nu a ještě se u nás vzácně vyskytuje rybenka jižní, přivandrovalec z jižní Evropy. Ta se objevuje nejen v přírodě (na teplých místech), ale i v budovách. Nicméně ta se tomu exempláři, který jsem viděl a následně ulovil na těch kartonových deskách, nepodobala.

Úlovek jsem proto promptně vložil pod mikroskop a zde se potvrdilo mé podezření. Jednalo se o rybenku papírovou (*Ctenolepisma longicaudata*). Ta se živí nejen organickými zbytky zejména rostlinného původu, ale miluje celulózu a tak může působit škody na tapetách, rodinných albech, dokumentech, starých mapách a knihách. Prostě nezvaný a nevítaný host!

Odkud tato rybenka pochází, nebylo dosud jednoznačně vysvětleno. Vědecky popsána byla v roce 1905 německým entomologem Karlem Escherichem podle jedinců odchycených v Jižní Africe a proto mnoho zdrojů označuje tuto oblast jako původní. Část expertů se však kloní k názoru, že její původní domovinou (před celosvětovým rozšířením) byly spíše suché centrální oblasti Ameriky a Karibiku.

Jak se rybenka papírová šíří světem? Jako typický synantropní druh se nedokáže v chladnějších oblastech šířit volně přírodou. Využívá k tomu výhradně člověka a moderní infrastrukturu, zejména globální obchodování, kdy hlavním vektorem šíření jsou transportní obaly, v nichž cestují jak dospělé rybenky, tak i jejich vajíčka. To se jistě týká i tzv. banánovek, tedy krabic, bez nichž se my, muzejníci, neobejdeme.

První nález v Evropě, konkrétně ve Francii, byl zaznamenán v roce 1914. Masivní invaze však začala až v 70. a 80. letech 20. století v Nizozemsku. Odtud se postupně rozšířila do Německa, například v muzeu v Hamburku byla zjištěna v roce 2007, následně postupovala do střední, severní a východní Evropy. V České republice byl její výskyt poprvé spolehlivě publikován v roce 2017 z pražského velkoskladu, kam byla prokazatelně zavlečena na papírových kartonech. Od té doby se šíří celou republikou.

Pavel Bezděčka

Museum Factum
16. ročník, 3/2026
čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava

MK ČR E 19885
ISSN 1805–0484 (tisk)
ISSN 1805–0492 (on-line)

Vydává:
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace,
Masarykovo nám. 55, 586 01 Jihlava
IČ: 00090735 • tel.: 733 663 687
mvji.cz • info@mvji.cz

Redakce:
Mgr. Ludmila Moržolová, morzolova@mvji.cz
Pavel Bezděčka, bezdecka@mvji.cz

Grafický návrh a DTP: Oldřich Žaluda

Muzeum Vysočiny Jihlava

do 27. 11. 2026
Jeden život: Spletité cesty Aleše Tomana
představení osobnosti zoologa, dlouholetého zaměstnance jihlavského muzea, ochranáře přírody, popularizátora a průvodce přírodovědných expedic. Výstava připravená k nedožitým 70. narozeninám.

15. 10. – 29. 11. 2026
Ohlédnutí
autorská výstava fotografií Karla Slimáčka připravená k jeho 70. narozeninám

4. 12. 2026 do 31. 1. 2027
Photographia Natura 2026
23. ročník tradiční fotografické soutěže, tentokrát na téma Romantická zákoutí

Kavárna Muzeum

13. 10. – 22. 11. 2026
Portréty z kavárny i odjinud – pošesté
tradiční výstava čtyř výtvarníků, kteří se setkávají v muzejní kavárně

24. 11. 2026 – 10. 1. 2027
Múzy
výstava fotografií Kláry Škrabalové je oslavou ženskosti, krásy, síly a ženské jedinečnosti

Hrad Roštejn

Do 31. 10. 2026
Dřevomalby Tomáše Záborce
představení obrazů na dřevěném podkladu T. Záborce – pomocí zářezů, vrypů a dlabání vytváří své charakteristické „dřevomalby“

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Telč

do 31. 10. 2026
Stopy jedné ženy
pohled mladé generace na osobnost Františky Slavatové; výstava prací studentů telčského gymnázia

do 31. 10. 2026
Vladimír Komárek: Maluji oltáře útěchy
představení tvorby V. Komárka, českého malíře, grafika, ilustrátora a pedagoga

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA!